

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าจากเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
2. ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
5. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
6. บริบทของเทศบาลตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมในทางการเมือง ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในทางการเมืองสิ่งที่จะขาดไม่ได้ก็คือ การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างเข้มแข็ง ประชาชนมีจิตสาธารณะ รู้สึกห่วงหาอาทรและรู้สึกความเป็นเจ้าของในสิทธิหน้าที่ของตนเอง ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ศึกษา และได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายความหมายดังนี้

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2548 : 371) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น เป็นเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีตัวชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตย ในสังคมที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองสูงก็ย่อมจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูง ถ้าในสังคมใดมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำตามไปด้วย

เสนห์ นนทะโชติ. (2524 : 44) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยได้พิจารณาถึงแง่มุมที่สำคัญของนิยามนี้ในการกำหนดขอบเขตความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่เป็นการเมืองอาชีพ (Political Professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมืองกิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้นจะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแย่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อออกถกกันหรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผล หรือไม่ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

วัชรวิทย์ ไชยสาร (2545 : 5-6) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มของตน และโดยที่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการเมืองทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็ควรที่จะเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้วก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง

แม็คคอสกี (Makloski : อ้างถึงใน ชวิวัฒน์ ศรีสุวรรณ. 2545 : 6) อธิบายคำว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” อย่างเป็นทางการว่าเป็นระเบียบว่าการมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่สมาชิกของสังคมได้กระทำลงไปด้วยความสมัครใจ (โดยมิได้ถูกบังคับให้กระทำ) ที่จะมีส่วนในเรื่องของสิ่งเหล่านี้

ด้านที่ 1 การเลือกสรรผู้ปกครองของพวกตนไม่ว่าจะเป็นการเลือกสรรโดยตรงหรือเลือกสรรโดยอ้อม

ด้านที่ 2 ส่วนในการกำหนดนโยบาย กิจกรรมที่เรียกว่า “การมีส่วนร่วม
ทางการเมือง” ประกอบด้วย

- การอภิปราย ถกเถียง พุดคุยเรื่องการเมือง
- การติดตามข่าวสาร ค้นหาข้อมูลด้านการเมือง
- การเข้าร่วมประชุมพบปะทางการเมือง
- การติดต่อสื่อสารกับผู้แทนทางการเมือง
- การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
- การให้เงินช่วยเหลือพรรคการเมือง
- การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

การช่วยรณรงค์หาเสียงให้กับพรรคการเมือง (ซึ่งเรียกว่า เป็นหัวคะแนน
Canvassers) ในความหมายกลาง ๆ กล่าวคือ ไม่ได้ใช้เงินซื้อเสียงหรือการข่มขู่ให้เลือก
หรือไม่เลือกพรรคการเมือง

สรุปได้ว่า แม้คคือสก็ เน้นความสำคัญของการกระทำโดยสมัครใจ การที่
ประชาชนมีอิทธิพลต่อการเลือกสรรผู้ปกครอง และมีอิทธิพลต่อนโยบายที่ผู้ปกครองหรือ
รัฐบาลจะกำหนดขึ้น รวมทั้งจะนำมาปฏิบัติ

ไวน์เนอร์ (Viner : อ้างถึงใน สิทธิพันธ์ พุทธหุน. 2541 : 155-156) ได้รวบรวม
ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ไว้ว่ามีขอบเขตที่กว้างขวาง
มาก ดังนี้

1. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การให้การสนับสนุนและการเรียกร้องต่อผู้นำ
รัฐบาล เพื่อสนองตอบต่อความต้องการใด ๆ
2. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้อง
3. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบต่อการ
ดำเนินงานของรัฐบาลที่ได้ผลและเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ การใช้สิทธิเลือกตัวแทนเข้าไปใช้อำนาจแทน
ตัวเอง (Representation)
5. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ ความรู้สึกแปลกแยกหรือตีตนออกนอกระบบ
การเมืองอันเนื่องมาจากการถูกกีดกันไม่ให้เขาได้มี โอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมพวกนี้มี
ศักยภาพที่จะกลับเข้ามาแก้ไข และเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางที่
พวกเขาเห็นว่าเหมาะสม และยุติธรรมกว่าเก่า

6. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมของพวกที่ตื่นตัวในทางการเมือง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ รวมไปถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาในทางการเมืองก็ได้ ไม่จำเป็นเสมอว่า จะต้องอยู่ในรูปของการเลือกตั้ง

7. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมทางการเมืองทุกชนิดทั้งแบบที่ใช้ความรุนแรงและแบบที่ไม่ใช้ความรุนแรง

8. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมทางการเมือง และกิจกรรมที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลต่อการดำเนินของข้าราชการด้วย

9. การเข้าร่วมทางการเมือง คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทบต่อการเมืองระดับชาติ ต่างคนมองว่า จะต้องรวมถึงกิจกรรมที่กระทบถึงองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 410) ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมือง และ กฎหมายกำหนดให้กระทำ ได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

สุจิต บุญบงการ (2537 : 211) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมิใช่ให้ความหมายไว้หลายนัย มีทั้งความหมายที่เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมือง โดยที่ตั้งใจกดดันรัฐบาลโดยตรง เป็นเรื่องของการแสดงออกทางการเมือง โดยเสรีหรือสมัครใจเท่านั้น บางคนเห็นว่าการมีส่วนร่วมแบบถูกระดมด้วย อย่างไรก็ตามความหมายที่กล่าวกันมาข้างต้นนี้สามารถนำมากล่าวอย่างกระชับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ความหมายที่มีลักษณะที่น่าสนใจมีอยู่ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้เป็นเรื่องของกิจกรรม ไม่ใช่ทัศนคติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่นี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง เรายอมรับว่า ทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม ดังนั้นเราจึงต้องแยกออกให้ชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนในการวิเคราะห์

ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เราใช้สำหรับบุคคลธรรมดาส่วน นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น การเกี่ยวข้องกับการเมืองเรียกได้ว่าเป็นงานอาชีพของเขาเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง (Political Role) ในส่วนนี้บางทีเราก็ประสพความลำบากในการแยกว่าใครเป็น “บุคคลธรรมดา” ใคร “เป็นนักการเมือง” สมาชิกพรรคผู้

ทำงานให้กับพรรคข้าราชการจะถือว่าเป็นคนธรรมดาหรือเป็นนักการเมืองจะถือว่ามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีบทบาททางการเมือง

ประการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล หรือผู้นำประเทศผ่านนักศึกษาชุมชนประท้วงในมหาวิทยาลัย เพื่อไล่อธิการบดีออกจากตำแหน่งจะ ไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกว่านักศึกษา จะใช้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาล หรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้อธิการบดีลาออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การสนับสนุนรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาลเพื่อปกป้อง หรือเปลี่ยนแปลง ตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็น ได้ทั้งถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่ สร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นรวมทั้งจากผู้นำทางการเมืองเองได้ด้วย

ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาลการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมักมีความตื่นตัวหรือสนใจในทางการเมืองสูงกว่าในระบบจารีตประเพณี อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของระบบการเมืองสมัยใหม่

จรรยา สภาพ (อ้างถึงใน จันทนา สุทธิจารี, 2544 : 411) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศประชาธิปไตย นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่สำคัญยิ่งคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ และตัวผู้บริหารได้ตามความต้องการ จึงนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศเผด็จการ ที่มักจะเป็นเพียงรูปแบบ และเป็นไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมือง หรือสอดคล้องตามเจตน์จำนงของผู้บริหารเท่านั้น

มิลเบรธ (Milbrath : อ้างถึงใน สมบัติ ชำรงชัยวงศ์, 2544 : 385-389) ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่ำสุด หรือผู้ดู (Spectator) ไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การที่บุคคลจะแสดงความสนใจต่อกิจกรรมทางการเมือง ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมือง (Political Stimuli) จากสิ่งแวดล้อมมากพอสมควร จนกระทั่งเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยตนเอง บุคคลที่คาดหวังว่าจะสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องอุทิศความพยายามเพื่อรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางการเมืองของตน กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จำเป็นในการร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ แม้ว่าโดยทั่วไปปัจจัยกระตุ้น (Stimuli) จะถูกส่งผ่านทางสื่อต่าง ๆ มากมาย แต่บางคนอาจจะให้ความสนใจเพียงเล็กน้อยหรือไม่ให้ความสนใจเลย การที่บุคคลจะตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองอย่างไร ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเฉพาะบุคคล โดยทั่วไปการที่บุคคลได้รับปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองยิ่งมากจะยิ่งทำให้บุคคลนั้นมีโอกาสมมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยทั่วไปการที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประชาชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเลือกตั้ง โดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยทำให้คู่แข่งทางการเมืองจะต้องแสดงความรู้ ความสามารถ และการเป็นผู้มีคุณธรรมเพื่อขอรับความไว้วางใจ หรือขอฉันทานุมัติจากประชาชนให้เข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นการใช้สิทธิเลือกตั้งแม้จะเป็นการแสดงออกในลำดับพื้นฐานของการเมืองที่นับว่าสำคัญมาก โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้งประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก การตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใดหรือบุคคลใดซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการ ขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคล และปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้น บุคคลจึงมีโอกาสเตรียมการตัดสินใจไว้ได้ล่วงหน้า

3. การริเริ่มประเด็นพูดคุยข่าวสารทางการเมือง โดยธรรมชาติของมนุษย์จะให้ความสนใจเกี่ยวกับสิ่งที่ประ โยชน์ต่อตน ดังนั้น บุคคลที่คิดว่าตนไม่ได้รับประโยชน์อย่างใดจากระบบการเมืองก็จะไม่สนใจการเมือง แม้กระทั่งการพูดคุยทางการเมืองแต่บุคคลที่รู้และเข้าใจว่าระบบการเมืองมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อตนอย่างไร จะให้ความสนใจทางการเมืองมาก โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองที่จะมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ระดับความสนใจเกี่ยวกับการ

ริเริ่มพูดคุยทางการเมืองจึงแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล บางคนไม่สนใจ บางคนสนใจมาก บางคนเป็นผู้รับฟัง บางคนเป็นผู้นำในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง และผู้ที่ผู้นำในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองจะมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการเมืองโดยตรงมากกว่าผู้ที่เป็นเพียงผู้รับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น

4. การสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้ารับสมัครรับเลือกตั้ง และการแสดงออกในการชักจูงให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้งบุคคลที่ตนเองสนับสนุนรับเป็นความก้าวหน้าอีกขั้นหนึ่งของผู้ที่สนใจเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับทางการเมือง ลักษณะของการแสดงออกเช่นนี้มีลักษณะคล้ายกับการเป็น “หัวคะแนน” ของผู้แข่งขันทางการเมือง เป็นการแสดงออกถึงการผูกพันทางการเมืองที่ชัดเจนมากกว่าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพูดคุยทางการเมือง ทั้งนี้เพราะได้แสดงความคิดเห็นด้วย และเชื่อว่าผู้ที่ตนสนับสนุนจะเป็นผู้นำทางการเมืองที่ดีสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การติดกระดุมหรือติดสติ๊กเกอร์ เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือคู่แข่งทางการเมืองคนใด ทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรค หรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปกเลื้อย่อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจน หรือการติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ย่อมเป็นการแสดงเจตนาของเจ้าของรถยนต์ว่าตนสนับสนุนผู้ใด และมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วย การกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย

จะเห็นได้ว่าจากการจัดระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองข้างต้น ได้ยึดถือหลักเกณฑ์ในเรื่องของการใช้ทรัพยากร เช่น เงิน เวลา ตลอดจนกำลัง หรือพลังงานที่ทุ่มเทลงไปหรืออื่น ๆ ในการเข้าร่วมหรือดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ กิจกรรมใดที่ปัจเจกบุคคลได้ทุ่มเทให้อย่างมากมายหรือสูญเสียทรัพยากรมาก ถือว่าเป็นการเข้าร่วมทางการเมืองที่อยู่ในระดับสูงกว่ากิจกรรมประเภทอื่น ๆ ลดลงตามลำดับ

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 410) ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและ กฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของ

ประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

สุจิต บุญบงการ. (2537 : 211) การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้หลายนัย มีทั้งความหมายที่เป็นเรื่องของพฤติกรรมทางการเมือง โดยที่ตั้งใจกดดันรัฐบาลโดยตรง เป็นเรื่องของการแสดงออกทางการเมืองโดยเสรีหรือสมัครใจเท่านั้น บางคนเห็นว่าการมีส่วนร่วมแบบถูกระดมด้วย อย่างไรก็ตามความหมายที่กล่าวกันมาข้างต้นนี้สามารถนำมากล่าวอย่างกระชับว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมที่บุคคลมีจุดประสงค์เพื่อมีอิทธิพลในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล ความหมายที่มีลักษณะที่น่าสนใจมีอยู่ 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้เป็นเรื่องของกิจกรรม ไม่ใช่ทัศนคติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในที่นี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของความคิด ความรู้สึก หรือความเชื่อทางการเมือง เรายอมรับว่า ทัศนคติทางการเมืองมีผลต่อรูปแบบหรือการแสดงออกของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ไม่ใช่เป็นกิจกรรม ดังนั้นเราจึงต้องแยกออกให้ชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนในการวิเคราะห์

ประการที่ 2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้เราใช้สำหรับบุคคลธรรมดาส่วน นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมืองนั้น การเกี่ยวข้องกับการเมืองเรียกว่าเป็นงานอาชีพของเขาเป็นเรื่องของการมีบทบาททางการเมือง (Political Role) ในส่วนนี้บางทีเราก็ประสบความลำบากในการแยกว่าใครเป็น “บุคคลธรรมดา” ใคร “เป็นนักการเมือง” สมาชิกพรรคผู้ทำงานให้กับพรรค ข้าราชการจะถือว่าเป็นคนธรรมดาหรือเป็นนักการเมืองจะถือว่าเป็นส่วนร่วมทางการเมืองหรือมีบทบาททางการเมือง

ประการที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล หรือผู้นำประเทศด้านนักศึกษาชุมชนประท้วงในมหาวิทยาลัย เพื่อให้สิทธิการบดออกจากตำแหน่งจะไม่ใช่เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองจนกว่านักศึกษา จะใช้การประท้วงนี้กดดันรัฐบาล หรือผู้นำทางการเมืองให้ช่วยบีบบังคับให้สิทธิการบดออก ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรเป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การสนับสนุนรัฐบาล การเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล เพื่อปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นได้ทั้งถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย สันติหรือรุนแรง ความประสงค์ที่จะผลักดันรัฐบาลนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งสร้างหรือริเริ่มขึ้นจากตัวผู้มีส่วนร่วมเอง แต่อาจจะมาจากผู้อื่นรวมทั้งจากผู้นำทางการเมืองเองได้ด้วย

ประการที่ 4 การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด แม้ว่าผู้มีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์กดดันรัฐบาลการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนักและไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ ตลอดเวลาและทุก ๆ เรื่อง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองสมัยใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนมักมีความตื่นตัวหรือสนใจในทางการเมืองสูงกว่าในระบบจารีตประเพณี อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของระบบการเมืองสมัยใหม่

ฮันติงตันและโดมิงเกซ (Huntington And Dominquez : อ้างใน จันทนา สุทธิจารี 2544 : 411) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยการกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นไปได้ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจรวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อให้โน้มน้าว หรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้ความรุนแรง

เลสเตอร์ คัมเบ็ลยู มิลล์บาร์ท (Lester W. Milbrath : อ้างใน จันทนา สุทธิจารี 2544 : 411) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่าหมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละบุคคลที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามที่ต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับสนับสนุนในเชิงพิธีการด้วยผู้ที่ยอมรับรัฐบาลที่แสดงออก โดยการปรับพฤติกรรมตนเองตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะพยายามก่ออิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขใหม่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีทั้งที่เป็นการต่อต้าน เช่น การเดินประท้วง การก่อจลาจล และทั้งที่เป็นการสนับสนุน เช่น การใช้ความรุนแรงทางการเมืองในการเสียภาษีเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

จรรยา สภาพ (อ้างใน จันทนา สุทธิจารี, 2544 : 411) กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศประชาธิปไตย นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่รัฐจะต้องให้หลักประกันในสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่สำคัญยิ่งคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ และตัวผู้บริหารได้ตามความต้องการจึงนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองในประเทศเผด็จการ ที่มักจะเป็นเพียงรูปแบบ และเป็น ไปเพื่อสนับสนุนระบบการเมืองหรือสอดคล้องตามเจตน์จำนงของผู้บริหารเท่านั้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อความมีเสถียรภาพทางการเมือง การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนมีผลให้ระบบการเมืองสั้นสะเทือน ผู้นำฝ่ายตรงข้ามอาจใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือทำทลายอำนาจของผู้นำในอำนาจ ซึ่งอาจนำมาซึ่งความวุ่นวายทางการเมืองได้ นักทฤษฎีตะวันตกหลายคน ได้พยายามแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง โดยได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อประชาชนมีความหวังขึ้นมีความต้องการมากขึ้นในสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต เนื่องจากสังคมมีความเจริญขึ้น จะเป็นผลให้ประชาชนเรียกร้องต่อระบบการเมืองให้ตอบสนองความต้องการของตนที่เพิ่มมากขึ้น และมักปรากฏอยู่ระบบการเมืองมักตอบสนอง ได้ไม่เต็มที่ จุดนี้เองที่ทำให้เกิดความไม่พอใจหรือความคับข้องใจขึ้นทำให้ประชาชนเริ่มตื่นตัวทางการเมืองและผลักดันตนเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกดดันให้ประชาชนตัดสินใจตามความต้องการของตัว เมื่อระบบการเมืองยังไม่สามารถสนองตอบให้เป็นที่พอใจได้ ประชาชนจะเปลี่ยนการกดดันแบบสันติมาเป็นแบบการใช้ความรุนแรงและเมื่อถึงจุดนี้ ระบบการเมืองจะพบกับความระส่ำระสายไร้เสถียรภาพได้

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 411) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญคือ ลักษณะของระบบการเมือง กล่าวคือ หากเป็นระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะมีความสำคัญและจำเป็นมาก ตั้งแต่การคัดเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารประเทศ บริหารกิจการสาธารณะท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ เช่น การพูดคุยกันทางการเมือง การเขียนบทความหรือจดหมายแสดงความคิดเห็นทางหนังสือพิมพ์ การร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการสนทนาการเมืองทางโทรทัศน์ เป็นต้น แต่ในระบบการเมืองแบบเผด็จการ อำนาจรูปปกครองประเทศผูกขาดอยู่กับผู้มีอิทธิพลทางการเมืองไม่กี่คน ที่ใช้อำนาจและอิทธิพลปกครองประเทศ เพื่อที่จะสนองต่อผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ลักษณะระบบการเมืองแบบนี้ นอกจากการมีส่วนร่วมไม่มีความสำคัญ และยังไม่เป็นที่พึงปรารถนา ผู้ปกครองจึงออกกฎหมายห้ามให้ประชาชนรวมตัวกันทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพราะเกรงว่าจะทำลายความมั่นคงของอำนาจทางการเมืองของตน ทำให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนแทบจะ ไม่มี หรือหากมีก็น้อยมาก

นอกจากนี้ข้อพิจารณาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังเป็นปัจจัยชี้วัดถึงระดับความเป็นประชาธิปไตยของระบบการเมืองนั้น ๆ อีกด้วย

บทบาทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เฮอเบิร์ด (Huerbert : อ้างถึงใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527 : 6) อธิบายคำว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” ว่าเป็นกิจกรรมที่สมาชิกของสังคมได้กระทำลงด้วยใจสมัคร (โดยมิได้ถูกบังคับให้กระทำ) ที่จะมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

1. การเลือกสรรผู้ปกครองของพวกตน ไม่ว่าจะเลือกโดยตรง ด้วยตัวพวกเขาเอง คือ การออกเสียงเลือกตั้ง หรือการเลือกสรร โดยอ้อม ด้วยคนที่ตัวแทนของพวกเขาที่ เป็นผู้เลือกแทนพวกเขา

2. มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

โรเบิร์ต (Robrid : อ้างถึงใน ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527 : 7) บอกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีหลักประกันทางการเมือง รวม 8 ประการ คือ

ประการที่ 1 การยินยอมให้ประชาชนมีเสรีภาพที่จะจัดตั้งและเข้าร่วม ในกลุ่มหรือสมาคมต่าง ๆ

ประการที่ 2 การยินยอมให้ประชาชนมีเสรีภาพที่จะแสดงออกความคิดเห็น แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดฝ่ายรัฐบาล

ประการที่ 3 การใช้สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรีแก่ประชาชน

ประการที่ 4 การเปิด โอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าแข่งขันเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ประการที่ 5 ให้สิทธิแก่ผู้นำทางการเมือง และพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่แข่งขันและรณรงค์ทางการเมือง

ประการที่ 6 ให้เสรีภาพด้านข่าวสารแก่ประชาชน ไม่ผูกขาดหน่วยงานด้านการเสนอข่าวสารไว้เป็นของรัฐ หรือเป็นของหน่วยงานของรัฐตามลำพัง

ประการที่ 7 การเลือกตั้งจะต้องดำเนินไปด้วยเสรีและยุติธรรม เช่น มีการลงคะแนนแบบลับ และมีการควบคุมการเลือกตั้งมิให้เกิดการฉ้อฉลในการเลือกตั้งเป็นต้น

ประการที่ 8 มีสถาบันที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายรัฐบาล ที่สามารถควบคุมได้ด้วยกระบวนการเลือกตั้ง เช่น คณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา เป็นต้น

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ไวเนอร์ (Viner : อ้างถึงใน สิทธิพันธุ์ พุทธหุน. 2544 : 155 - 156) ได้ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” เป็นกิจกรรมของประชาชนที่มุ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในการตัดสินใจเลือกนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ไม่ว่าจะกิจกรรมเหล่านั้นนั้นจะกระทำโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะจัดตั้งองค์กรเป็นอย่างดีหรือไม่ก็ตามหรือไม่ก็จะเกิดประจำหรือเกิดขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของเขาคือ องค์ประกอบ 3 ประการคือ

ประการที่ 1 ต้องมีการกระทำ เช่น การแสดงความคิดเห็นและดำเนินการใด ๆ แต่ทั้งนี้ ไม่รวมทัศนคติและความรู้สึก

ประการที่ 2 เป็นไปโดยสมัครใจ

ประการที่ 3 ต้องมีทางเลือกหรือทางเลือกมากกว่าหนึ่งเสมอ

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านการลงประชามติโดยตรงของประชาชน การได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งได้เปิดโอกาส และส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง ด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการร่วมระดมสมอง ร่วมรณรงค์เรียกร้อง และร่วมยื่นหยัดต่อผู้ เพื่อให้ได้สิ่งที่ปรารถนาตามหนทางประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 5 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมาย จัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของ ชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย ทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5. ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยสุจริตและเที่ยงธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนตาม มาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้อย่างกว้างขวางในหลาย ๆ ทาง เช่น การมีส่วนร่วมที่ เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ การมีส่วนร่วมใน กระบวนการเลือกตั้ง รวมทั้งการมีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เป็นต้น

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นลักษณะหรือกิจกรรม หรือบทบาทที่ ประชาชนได้เข้าร่วมปฏิบัติ หรือร่วมแสดงออกในทางการเมือง รูปแบบการมีส่วนร่วม ทางการเมือง มีผู้อธิบายไว้ดังนี้

1. การรับสมัครรับเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น การปราศรัยหาเสียงเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือก ผู้สมัคร การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง และการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2. การรับฟังข่าวสารและเผยแพร่ข่าวสาร หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง เมืองของประชาชนในการให้ความรู้ทางการเมืองในกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว การติดตาม ข่าวสารทางการเมือง การชักจูงให้ผู้อื่นติดตามข่าวสารทางการเมืองและการกระจายความรู้ ทางการเมืองของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้

3. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในลักษณะเดียวกันกับการเลือกตั้ง แต่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของ การรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองในการเข้า ไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

เฮร์เบิร์ต แม็คคอสกี (Herbert Maklosgi ; อ้างถึงใน เสน่ห์ นนทะโชติ, 2524 : 25-30) ให้ความเห็นของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ การกระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนในการคัดเลือกผู้ปกครองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้ง โดยทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การสนใจติดตามข่าวสารทางการเมือง การอภิปรายพูดคุยในประเด็นทางการเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองในด้านการเงิน การติดต่อกับผู้แทนราษฎร นอกจากนี้ยังรวมถึงการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ช่วยเขียนสุนทรพจน์ในการหาเสียงช่วยในการรณรงค์หาเสียงและสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เลสเตอร์ มิลแบรี และเอ็มแอล โกลด์ อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง จากความหมายนี้ มิลแบร์ทจึงเห็นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองกินความรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใด ๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลที่ออกมาทางการเมือง

ฮันติงตันและโดมิงเกซ (Huntington and Dominguez ; อ้างถึงใน เสน่ห์ นนทะโชติ, 2524 : 35-37) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรม หรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้นเป็นอย่างถูกต้อง และไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช้กำลังสำเร็จหรือล้มเหลวทั้งที่สมัครใจและไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วง และการใช้กำลังรุนแรง

ฮันติงตัน (Huntington ; อ้างถึงใน เสน่ห์ นนทะโชติ, 2524 : 38-42) ว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมของประชาชนที่มีความมุ่งหมายเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ได้พิจารณาถึงแง่มุมที่สำคัญของนิยามนี้ในการกำหนดขอบเขตความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นหมายถึง เฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติเป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่พนักงานการเมืองอาชีพ (Political Professional) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดา นั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (Part - time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลซึ่งเป็นผู้ที่มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมถึงการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดัน

หรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้น จะสำเร็จผลหรือไม่ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอาจเป็นไปได้ด้วยความสำนึกของตนเองหรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

ประทาน คงฤทธิศีกษการ (อ้างถึงใน ไชยพร ตันจัจิตานนท์, 2536 : 28) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

1. การเลือกตั้ง คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยการสมัครรับเลือกตั้งและการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่ากับการแสดงออกถึงสิทธิของประชาชนที่จะมีโอกาสในการตัดสินใจ หรือเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในทางการเมือง ตลอดจนโอกาสที่จะเสนอตนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง

2. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นวิธีที่จะทำให้ประชาชนผู้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้มีสิทธิมีเสียงสำคัญที่จะกำหนดนโยบายทางการเมืองร่วมกัน ตลอดจนดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายด้วยการควบคุมและตัดสินใจแก้ปัญหาาร่วมกันมิใช่การเมืองเป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งและทำให้การเมืองเป็นของประชาชน

3. การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ คือการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะนี้เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ความต้องการ การวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ในทางการเมือง อาจทำได้โดยวิธีการพูด การเขียน โดยผ่านสื่อต่างๆ หรือการพูดต่อสาธารณะก็ตาม ดังนั้นจึงเป็นวิธีการที่ประชาชนจะได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมในทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

4. การรวมกลุ่มผลประโยชน์ คือ การรวมกลุ่มผลประโยชน์นี้เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก เพราะกลุ่มผลประโยชน์นี้จะเกิดขึ้นจากการบุคคลหรือที่มีอาชีพ หรือผลประโยชน์ร่วมกันมารวมตัวกันกำหนดนโยบายและรักษาผลประโยชน์ของตนในรูปแบบต่างๆ เช่น การเสนอความคิดเห็น การติดต่อร้องขอต่อรัฐบาลให้ดำเนินการ ตลอดจนคัดค้านหรือแสดงการต่อรองในประเด็นสาธารณะต่างๆ

5. การแสดงออกซึ่งความต้องการต่างๆ ด้วยการกระทำ การแสดงออกด้วยการกระทำนี้เท่ากับเป็นการบ่งชี้ถึงความต้องการอย่างหนึ่งอย่างใดของประชาชนที่มีต่อประเด็นสาธารณะหรือประเด็นในทางการเมืองอาจจะเป็นการคัดค้านหรือสนับสนุนการกระทำของรัฐบาลเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ การกระทำนั้นก็อาจทำได้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเดินขบวน การนั่งประท้วง และการเดินประท้วง

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นความพยายามของนักวิชาการที่จะกำหนดขอบเขตของกิจกรรมว่า กิจกรรมใดบ้างเป็นกิจกรรมทาง

การเมืองและกิจกรรมใดบ้างที่ไม่ใช่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีเนื้อหาและความสำคัญที่จะพอจำแนกกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การทำงานให้พรรคการเมือง การติดตามข่าวสารทางการเมือง และการพูดคุย ถกเถียงปัญหาทางการเมือง และการการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นต้น

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง

การมีส่วนร่วมคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำในสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น
4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนรวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่
5. ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขรวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

หมวด 7 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ (การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย)

2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภาคัดถอนบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง (นายกรัฐมนตรี, รัฐมนตรี, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร, สมาชิกวุฒิสภา, ประธานศาลฎีกา, ประธานศาลรัฐธรรมนูญ, ประธานศาลปกครอง, หรืออัยการสูงสุด, รวมถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ, กรรมการการเลือกตั้ง, ผู้ตรวจการแผ่นดินและกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน, ผู้พิพากษาหรือตุลาการ, พนักงานอัยการหรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง) ด้วยเหตุมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ

2.1 ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่

2.2 ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

2.3 ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

2.4 ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมอย่างรุนแรง

3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในกิจการตามที่จัดให้มีการออกเสียงประชามติแบ่งเป็นกรณีดังต่อไปนี้

3.1 กรณีที่อาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน

3.2 กรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการออกเสียงประชามติ

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่มีอายุครบ 18 ปี บริบูรณ์เพื่อไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทนของตนเข้าไปออกกฎหมายและเข้าไปบริหารประเทศดังนั้นประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรมประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ดังนี้

1. สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. สอดส่องดูแลการเลือกตั้งแจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิ์ขายเสียง

3. ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยพร้อมเพรียง

4. ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การ

เอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง

5. ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่างๆ เช่นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

กิจกรรมการมีส่วนร่วมก่อนการเลือกตั้ง

- 5.1 ตรวจสอบบัญชีรายชื่อว่าตนเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่
- 5.2 ตรวจสอบพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- 5.3 ร่วมรณรงค์เลือกตั้ง
- 5.4 ฟังการปราศรัยนโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมือง
- 5.5 สอดส่องดูแลพฤติกรรมที่มีชอบ
- 5.6 ศึกษาประวัติผู้สมัคร
- 5.7 ให้การศึกษาแก่ประชาชน
- 5.8 การต่อรองนโยบายของพรรคการเมือง

กิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างกาเลือกตั้ง

- 5.9 สังเกตการณ์การซื้อเสียง
- 5.10 ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
- 5.11 ติดตามการนับคะแนน
- 5.12 ร่วมเป็นคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง
- 5.13 แจ้งเหตุหากพบเหตุการณ์ผิดปกติ
- 5.14 ชักชวนประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 5.15 ไม่รับเงินซื้อเสียง
- 5.16 ตรวจสอบดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกติกา

กิจกรรมการมีส่วนร่วมหลังการเลือกตั้ง

- 5.17 ติดตามผลการเลือกตั้ง
- 5.18 ติดตามผลการใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 5.19 ติดตามการจัดตั้งรัฐบาล
- 5.20 ติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้แทนที่เราเลือก
- 5.21 แสดงพลังกลุ่มต่อคณบดีนักการเมืองถ้าพบว่ามีกรกระทำโดยมิชอบ

แนวคิดเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง นับว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้รับการเลือกตั้ง และเป็นการระดมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเป็นขั้นตอนในการนำเสนอ นโยบายการบริหารประเทศของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้แสดงออกถึงเจตนารมณ์ทางการเมือง ซึ่งการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอาจเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหรือเฉพาะในช่วงของการมีการเลือกตั้งก็ได้ ซึ่งมีนักวิชาการและผู้ศึกษาได้ให้ความหมายการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไว้ดังนี้

การรณรงค์หาเสียง หมายถึง ความพยายามในวิธีการนานัปการเพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งวัตถุประสงค์ในการรณรงค์หาเสียงมีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

ประการที่ 1 การชักจูงผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ออกมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเปิดเผย การระดมผู้สนับสนุนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง ได้คะแนนเสียงจากกลุ่มเป้าหมาย

ประการที่ 2 การกระตุ้นผู้สนับสนุนที่ซ่อนเร้นให้ออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง ทั้งนี้เพราะ ในจำนวนผู้ที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง จะมีส่วนหนึ่งที่สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งฝ่ายตนเองเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงที่สูงขึ้น

ประการที่ 3 การเปลี่ยนใจผู้สนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งฝ่ายตรงข้ามให้มาสนับสนุนฝ่ายตนเอง อันเป็นการ โน้มน้าวให้ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งที่ไม่ได้เป็นฐานเสียงของตนเอง ซึ่งการดำเนินการเป็นไปอย่างรอบคอบและรัดกุม เนื่องจากเป็นการดำเนินการที่มีความยากลำบาก และเป็นไปอย่างค่อนข้างลำบาก

เพียงกมล มานะรัตน์ (2547 : 34) กล่าวว่า การรณรงค์หาเสียง คือ ความพยายามที่จะแจ้ง บอกราย ชักจูง และระดมอย่างเป็นระบบ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งที่ควบคู่ไปกับกระบวนการเลือกตั้งอย่างแยกจากกันไม่ออกในส่วนของกรรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้จำแนกการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งออกเป็น 4 ประเภท คือ ประเภทแรก การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามรูปแบบ ประเภทที่สอง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามสื่อ ประเภทที่สาม การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามบุคคล และ ประเภทที่สี่ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามกฎหมาย ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามรูปแบบ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การประชาสัมพันธ์ และการ โฆษณา

1.1 การประชาสัมพันธ์ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง การ โน้มน้าว และให้ข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำของผู้สมัครรับเลือกตั้งให้กับผู้ลงคะแนนเสียงให้ได้รับ ข่าวสารและสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนทั้งสองกลุ่ม

1.2 การโฆษณาในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้สมัครรับเลือกตั้งในการสื่อสารกับผู้ออกเสียงลงคะแนนเพื่อให้เกิดการตัดสินใจในการเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งองค์ประกอบ สำคัญของการ โฆษณา ได้แก่ ป้ายโฆษณา ใบโฆษณา หรือใบปลิว การใช้สติ๊กเกอร์ การ โฆษณาลงในหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ เป็นต้น

2. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามสื่อ ซึ่งแยกสื่อออกได้เป็น 2 ประเภท คือ สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2.1 สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง สื่อที่เป็นเอกสาร ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร ซึ่งเป็นสื่อที่เหมาะสมกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งกับประชาชนที่มีจำนวนมากที่อ่านออก เขียนได้

2.2 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

3. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งจำแนกตามบุคคล ได้แก่ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยตนเอง และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง โดยใช้ตัวแทน

3.1 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยตนเอง เป็นการดำเนินการด้วยตัวของ ผู้สมัครเอง เช่น การปราศรัย การเดินเคาะประตูบ้านเพื่อขอคะแนนเสียง เป็นต้น

3.2 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยใช้ตัวแทน ซึ่งตัวแทนที่ออกมาการ รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้กับผู้สมัคร ได้แก่ ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงพรรคพวก และ หัวคะแนน เพื่อให้การหาเสียงเป็นไปอย่างทั่วถึง

4. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่จำแนกตามกฎหมาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ถูกต้องกฎหมาย และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ผิดกฎหมาย

4.1 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ถูกต้องกฎหมาย หมายถึง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่เป็นไปตามบทบัญญัติและกรอบกติกาของกฎหมาย ได้แก่ การปราศรัยหาเสียงการ ใช้รถโฆษณาประชาสัมพันธ์ การเคาะประตูบ้าน เป็นต้น

4.2 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ผิดกฎหมาย เป็นการดำเนินการที่ฝ่าฝืน กฎหมายได้แก่ การซื้อเสียง การแจกสิ่งของ การใช้อำนาจและอิทธิพลข่มขู่บังคับ เป็นต้น

เราไม่อาจเข้าใจการเลือกตั้ง ได้ถ้าหากเรา ไม่ศึกษากระบวนการที่ต่อเนื่องของมัน อันมีการการรณรงค์หาเสียง และเลือกตั้งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด การศึกษาเรื่องการรณรงค์หา เสียงเลือกตั้งนั้น เป็นการศึกษาการแข่งขันทางการเมืองในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครรับ

เลือกตั้ง ซึ่งการแข่งขันนั้นอาจมีทั้งการต่อสู้ความขัดแย้ง ความร่วมมือกันทางการเมือง โดยที่ผู้สมัครจะต้องคำนึงถึงข้อได้เปรียบ และเสียเปรียบต่าง ๆ ของตนเอง และคู่แข่ง และสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอีกประการ คือ กติกาการเลือกตั้งที่จะส่งผลถึงแนวทาง และแผนการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครเพราะหากกติกาการเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไปข้อได้เปรียบเสียเปรียบของผู้สมัครก็จะเปลี่ยน ไปด้วย

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในประเทศไทย อาจมีความแตกต่าง ไปจากพฤติกรรม การหาเสียงเลือกตั้งในประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย มีความเจริญขั้นสูง เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น เพราะคนไทยมีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งโดยคำนึงถึงค่านิยมทางสังคมไทย เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ของ “เจ้านาย – ลูกน้อง” (Patron - client) ค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญู เป็นต้น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในประเทศไทยจึงมีวิธีการมากมาย แต่ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการหาเสียงมักจะเป็นคนที่มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นอย่างดี และสามารถใช่วิธีการในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กฤษ เอื้อวงศ์ (2547 : 27) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของนักการเมือง และเปิด โอกาสให้ประชาชนร่วมตัดสินใจว่าใครจะมาเป็นผู้ปกครองของตน นอกจากนี้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งยังเป็นการให้สิทธิกับประชาชนในการกำหนดแนวโน้มของนโยบายที่จะมีผลต่อทั้งชีวิตส่วนตัว และส่วนรวมของประชาชน

สรุปคือ กลยุทธ์การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด คือ การชนะการเลือกตั้งซึ่งเป็นสิ่งที่ยากที่สุด ปัญหาแรกของผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเผชิญ คือ การเลือกผู้จัดการของการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และกลุ่มผู้ทำงานร่วมทีมเพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ในประเด็นปัญหาต่างๆ ทั้งทางด้านกรรณรงค์หาเสียง และการวางแผนนโยบายหาเสียง ผู้จัดการและหัวหน้าทีมที่ปรึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบวางแผนกลยุทธ์การหาเสียง ปัญหาคือการหาเงินทุนเพราะการรณรงค์หาเสียงในสหรัฐอเมริกาต้องใช้งบเงินมาก กลยุทธ์สำคัญในการสร้างโอกาสเพื่อการชนะการเลือกตั้ง คือการใช้ทุนน้อยทั้งในแง่งบประมาณและกำหนดการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องดำเนินการต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกรูปแบบหนึ่งของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอีกรูปแบบหนึ่งคือ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนที่ถือได้ว่ามีความสำคัญอีกรูปแบบหนึ่ง ทำให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เพื่อที่จะสามารถปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

1. ความหมายของการรับรู้

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2544 : 48) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การรับรู้ คือ การสัมผัสอย่างมีความหมาย กระบวนการของการรับรู้เริ่มด้วยบุคคลรับเอาสิ่งเร้าต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นการรับรู้ทางด้านสรีระทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นมาก่อนแล้วแต่ละคนก็จะแปลความหมายออกมาจากความรู้สึกนั้น ๆ ตามภูมิหลังของตนเอง ซึ่งเกิดจากหลายสิ่งประกอบกันเช่น อายุ เพศ ฐานะ การศึกษา ประสบการณ์ อารมณ์ และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ แล้วยังเพิ่มค่านิยมและทัศนคติของตนเข้าไปอีกทำให้เกิดความรู้สึกหรือความเข้าใจต่อสิ่งที่ได้พบเห็นตามที่ตนรับรู้

2. ความสำคัญของการรับรู้

ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2544. : 52-53) การรับรู้เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่ได้เห็น ได้ยินหรือได้กลิ่น ได้รู้สึก และการรับสัมผัสต่าง ๆ ในตัวเราการรับรู้จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของคนเราเป็นอย่างมากพอที่จะสรุปได้ดังนี้

2.1 การรับรู้กับการเกิดเจตคติ การกระจายของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งไหลเข้าสู่ระบบการรับรู้ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาสืบเนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าทำให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำ หรือ ได้ติดต่อข้อมูลหรือข่าวสารนั้น ๆ อันจะทำให้ผู้ที่ได้รับข้อมูลมีความเชื่อถือ มีเจตคติที่ดี และมีค่านิยมต่อสิ่งเหล่านั้นในระดับหนึ่ง

2.2 การรับรู้กับสุขภาพจิต การรับรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จะมีผลก่อให้เกิดความวิตกกังวล และกลายเป็นความเครียดได้

2.3 การรับรู้กับการเรียนรู้การแก้ปัญหา การรับรู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นเบื้องต้นซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เนื่องจากการแก้ปัญหาต้องอาศัยประสบการณ์เดิมหรือการกระทำมาก่อน ซึ่งถือว่าเป็นความรู้ที่เป็นแนวทางในการแก้ปัญหานั้น ๆ

3. วิธีประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นการถ่ายทอด ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูล ข่าวสาร ระเบียบ กฎหมาย หรือ แม้กระทั่งข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ซึ่งสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

- 3.1 เสียงตามสาย เป็นการจัดทำบทความประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง
- 3.2 การทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
- 3.3 หน่วยงานประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ เป็นการจัดรถออกประชาสัมพันธ์ ชวนให้ประชาชนได้รับทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมือง
- 3.4 การทำป้ายประชาสัมพันธ์ ติดตามจุดต่างๆ ให้ประชาชนได้เห็นชัดเจน
- 3.5 หอกระจายข่าว เป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมืองให้ประชาชน ได้รับทราบ
- 3.6 เว็บไซต์ เผยแพร่ข่าวสารทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสารได้ทุกช่องทาง

สรุปการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง คือ การประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง หรือแม้กระทั่งรวมถึงการถ่ายทอดความรู้ระเบียบ กฎหมาย ตลอดจนข้อมูลข่าวสารให้ ประชาชนได้รับทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ

การแบ่งขนาดหมู่บ้าน

การพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นอีกจุดเริ่มต้นหนึ่งของการพัฒนา ประชาธิปไตย ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายว่าหากมีการจัดงบประมาณ โดยตรงไปยังหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้พี่น้องประชาชนสามารถนำไปแก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวันของส่วนรวม หรือการประกอบอาชีพของตน โดยเป็นผู้บริหารจัดการเองจะทำให้หมู่บ้าน/ชุมชน ได้มี โอกาสคิดวิเคราะห์ปัญหาว่า ส่วนใดเป็นส่วนรวมส่วนใดเป็นส่วนบุคคล สามารถจัดลำดับ ความสำคัญก่อนหลังและสามารถร่วมกันกำหนดการใช้งบประมาณ ได้อย่างเหมาะสมและ พอเพียง ซึ่งโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ได้แบ่งขนาดหมู่บ้าน ตามขนาดของพื้นที่และประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ ออกเป็น 3 ขนาด คือ หมู่บ้าน ขนาดเล็ก ได้แก่ หมู่บ้านที่มีประชากรไม่เกิน 500 คน หมู่บ้านขนาดกลาง ได้แก่หมู่บ้านที่มี ประชากรตั้งแต่ 500 – 1,000 คน หมู่บ้านขนาดใหญ่ ได้แก่ หมู่บ้านที่มีประชากรเกิน 1,000 คน โดยจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้ (สราวุธ ทศช่วย. 2553 : 42)

ตารางที่ 1 SML แบ่งหมู่บ้านออกเป็น 3 ขนาด ตามขนาดของพื้นที่และประชากร

จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร
หมู่บ้านขนาดเล็ก (Small)	ประชากรไม่เกิน 500 คน
หมู่บ้านขนาดกลาง (Medium)	ประชากร 501-1,000 คน
หมู่บ้านขนาดใหญ่ (Large)	ประชากรเกิน 1,000 คน

เป้าประสงค์ของโครงการจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานตามโครงการ SML มุ่งที่จะสร้างคนและพัฒนาศักยภาพของคนภายในท้องถิ่นในชุมชนให้เป็นผู้ที่สามารถจัดการในการแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการพึ่งตนเอง (Self-help) โดยมีงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้เพื่อให้เป็นเพียงเครื่องมือหรือน้ำมันใน การหล่อลื่นการทำงานภายในชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

บริบทของเทศบาลตำบลหนองแปน อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์

เจ้าเมืองกาฬสินธุ์ ได้แต่งตั้งพระคลังไปเป็นผู้รวบรวมก่อตั้งชุมชนหนองแปน โดยมีศูนย์กลางการปกครองของตำบลอยู่ที่บ้านหนองแปนและมีพระคลังเป็นกำนันคนแรก ส่วนกำนันคนปัจจุบัน ได้แก่ จำสืบทำรวจศรีปริดี ไพรินทร์ นอกจากนี้ ในปี พ.ศ.2535 ได้ยกฐานะบางส่วนของตำบลหนองแปนเป็นสุขาภิบาลและยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลหนองแปน เมื่อปี พ.ศ.2542 มีชุมชนในเขตเทศบาลทั้งหมด 6 ชุมชน

สภาพทั่วไปของตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลโนนศิลาถึง กิ่งอำเภอม้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลม้องชัย กิ่งอำเภอม้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลธัญญา อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลโคกสะอาด กิ่งอำเภอม้องชัย จังหวัดกาฬสินธุ์

อาชีพของตำบล

1. อาชีพหลัก ทำนา
2. อาชีพเสริม เลี้ยงปลา ค้าขาย

สภาพสังคม

ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแปน มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่แบบชุมชนชนบทเป็นส่วนใหญ่ทำให้มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีทัศนคติที่ดีงาม และมีคุณธรรมยึดถือฟื้นฟูและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของท้องถิ่นแต่ระดับการศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับการศึกษาขั้นต่ำ

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม/ขนส่ง เทศบาลตำบลหนองแปนมีเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกเส้นทางหลัก คือ ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2116 แยกทางหลวงหมายเลข 213 (ยางตลาด – โพนทอง) และมีถนนในเขตเทศบาลจำนวน 121 สาย ดังนี้

ถนนลูกรัง จำนวน 53 สาย

ถนนดิน จำนวน 5 สาย

ถนนลาดยาง จำนวน 4 สาย

ถนนคอนกรีต จำนวน 59 สาย

ถนนบางส่วนในเขตเทศบาลตำบลหนองแปน ยังเป็นลูกรัง มีสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมเป็นหลุมเป็นบ่อ ลำบากในการคมนาคม/ขนส่ง และในปี พ.ศ. 2553 เทศบาลตำบลหนองแปน ได้ดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีตและปรับปรุงซ่อมแซมถนนแล้วเสร็จเป็นบางส่วน

การไฟฟ้า เทศบาลตำบลหนองแปน มีหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ทุก หมู่บ้าน จำนวนประชากรที่ใช้ไฟฟ้ารวม 6,901 ราย แต่ยังไม่ทั่วถึง เทศบาลได้ติดตั้งโคมไฟฟ้าสาธารณะส่องสว่างกระจายบนพื้นที่ถนนสายหลัก และถนนตรอกซอยในชุมชน และภายในปี 2555 จะดำเนินการขยายเขตไฟฟ้าและไฟฟ้าสาธารณะเพิ่มเติมภายในเขตเทศบาลตำบลหนองแปน ไปยังพื้นที่ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัยให้ทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวของชุมชน

การประปา ปัจจุบันเทศบาลตำบลหนองแปน มีระบบประปาชนบท จำนวน 4 แห่ง โดยปัจจุบันมีระบบประปาภูมิภาค 1 แห่งตั้งอยู่บ้านหนองแปน หมู่ที่ 2 และน้ำที่ใช้ในการอุปโภคและบริโภค ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากประปาที่มีอยู่ส่วนใหญ่ ใช้น้ำจากบ่อบาดาล ซึ่งน้ำที่ผลิตมีปริมาณไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ยังไม่มีน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคบริโภค เมื่อปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างระบบประปาตามโครงการก่อสร้างระบบประปาเทศบาลตำบลหนองแปน และเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

วงเงินงบประมาณค่าก่อสร้างทั้งสิ้น จำนวน 88,605,000 บาท ซึ่งการประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ดำเนินการก่อสร้างประปาแบบกรองเร็ว ขนาดกำลังการผลิต 200 ลบ.ม./ชม. โดยใช้แหล่งน้ำดิบจากลำน้ำป่าว ลำน้ำดอกไม้ ซึ่งจะสามารถจ่ายน้ำให้กับประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแปน เพิ่มมากขึ้น

การสื่อสารและโทรคมนาคม มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเอกชนขออนุญาต 1 แห่ง มีโทรศัพท์ส่วนบุคคล โทรศัพท์สาธารณะให้บริการในพื้นที่อย่างทั่วถึง

การจราจร เนื่องจากเทศบาลตำบลหนองแปน ยังมีพื้นที่เป็นชุมชนชนบทส่วนใหญ่ ทำให้ไม่ประสบปัญหาด้านการจราจรติดขัด เพราะจำนวนยานพาหนะยังมีน้อย การติดสัญญาณไฟจราจรหรือเครื่องหมายจราจรอื่น ๆ จึงมีเพียง 1 จุด ตั้งอยู่ที่สี่แยกบางเลน ตำบลหนองแปน หมู่ที่ 2

การใช้ที่ดินเทศบาลตำบลหนองแปนมีพื้นที่ทั้งหมด 19,687.5 ไร่ / พื้นที่ 31.50 ตารางกิโลเมตร ใช้เพื่อการเพาะปลูกประมาณ 16,865 ไร่ หรือร้อยละ 85.66 ของพื้นที่ทั้งเขตเทศบาล ที่เหลือเป็นพื้นที่จำแนกไม่ได้ และพื้นที่ที่ถูกใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เมือง ชุมชน แหล่งน้ำ ที่สาธารณประโยชน์ ปัญหาการใช้ทรัพยากรที่ดินไม่ถูกต้องตามสมรรถนะที่ดิน ได้แก่ การนำที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมต่อการเกษตรไปใช้เพื่อพัฒนาเมือง พาณิชยกรรม และชุมชน เป็นต้น

แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ

คลองชลประทาน	2	สาย
หนองน้ำสาธารณะ	10	แห่ง
แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น		
บ่อบาดาล	5	แห่ง

สภาพเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 90 อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 4 อาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 2 อาชีพประกอบธุรกิจ/การค้า คิดเป็นร้อยละ 2 และอาชีพอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 2 ทำให้ประชาชนมีรายได้น้อย เนื่องจากในเขตเทศบาลตำบลหนองแปนยังไม่มีการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุนอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม จากภาคราชการที่เกี่ยวข้อง ทำให้ไม่มีการกระจายรายได้ทั้งภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว

การเกษตรกรรม

เทศบาลมีพื้นที่ทั้งหมดรวม 19,687 ไร่ ไร่ใช้เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตร 16,865 ไร่ หรือร้อยละ 85.66 พื้นที่การเกษตรแยกเป็น พื้นที่นา 16,600 ไร่ เป็นพื้นที่ไม่ดอกไม้นั้น ต้น 115 ไร่ เป็นพื้นที่พืชผัก 150 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนในภาคเกษตรกรรมทั้งสิ้น 853 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.19 โดยแยกตามการเพาะปลูกได้ดังนี้

1. ข้าว มีการปลูกข้าวปีละ 2 ครั้ง แยกเป็นข้าวเหนียวปีและข้าวเจ้าในปีในฤดูแล้งมีการปลูกข้าวนาปรังส่วนใหญ่ปลูกในเขตชลประทานลำปาว
2. พืชผัก มีการเพาะปลูกมากในฤดูแล้งตามแหล่งน้ำและเขตชลประทาน

การอุตสาหกรรม

เทศบาลตำบลหนองแปน มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น โรงสีข้าว, ค้าของเก่า, ตู้ซ่อมรถ, โรงงานอุตสาหกรรมเกี่ยวกับซีเมนต์หรือวัตถุคล้ายคลึง (ขนาดเล็ก) ตั้งกระจายอยู่ในทุกหมู่บ้าน/ชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรมขนาดย่อมทำที่นอนปิกนิก

ศูนย์ OTOP

ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านหนองแปน หมู่ที่ 1 ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่สำคัญได้แก่ ผ้าทอมือไหมพรมผ้าห่มฝ้าย, ขนมกล้วยฉาบ, ขนมมันฉาบ, ขนมนางเล็ด, ผ้าฝ้ายทอมือ, ผ้าขาวม้า, ผ้าสไบ, เสื้อที่ทำมาจากผ้าฝ้าย, ผ้าเกิ้ลเต่า, ผ้าลายราชวัด, ขนมทองพับ, หมอนอิงและหมอนหนุนศีรษะ

การท่องเที่ยว

เทศบาลตำบลหนองแปน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองฟ้าแดดสงยาง คือ

1. ป่าดงยาง ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านหนองแปน หมู่ที่ 1 ตำบลหนองแปน มีจำนวน 226 ต้น อายุประมาณ 200 กว่าปีโดยเทศบาลมีนโยบายที่จะปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เชิงอนุรักษ์ต่อไป
2. พระธาตุยาคู ตั้งอยู่ในเขตบ้านเสมา หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแปน กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนพระธาตุยาคูเป็น โบราณสถาน โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 54 วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2480 และประกาศกำหนดเขตที่ดิน โบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอน 155 วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2522 พื้นที่ประมาณ 6 ไร่ 2 งาน โดยเทศบาลมีนโยบายการบูรณะปรับปรุงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์เชิงอนุรักษ์และจะก่อสร้างพิพิธภัณฑ์เมืองฟ้าแดดสงยางเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลอิงประวัติศาสตร์

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรที่สิทธิเลือกตั้งในเทศบาลตำบลหนองเป่น อำเภอกมลาไสย
จังหวัดกาฬสินธุ์

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง		รวม
		ชาย	หญิง	
1	บ้านหนองเป่น	215	221	436
2	บ้านหนองเป่น	312	320	632
3	บ้านหนองเป่น	229	268	497
4	บ้านโนนสูง	201	220	421
5	บ้านนาเชือก	145	170	315
6	บ้านเสมา	31	42	73
รวม		1,133	1,241	2,374

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรพล ใจคุ้ม (2544 : 58) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในเขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั่วไป เช่น เรื่องการไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเลือกตั้ง การสนทนาทางการเมืองกับผู้อื่น และการร่วมรณรงค์หาเสียงอยู่ในระดับมาก ในขณะที่พฤติกรรมที่แสดงถึงความสนใจทางการเมือง เช่น การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองยังอยู่ในระดับต่ำและมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า

ชลลดา มณีแสง (2545. : 95) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ ว่างานวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้และศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุระหว่าง อายุ เพศ เขตที่อยู่ สถาบันที่จบการศึกษา ความยึดมั่นผูกในศาสนา จิตสำนึกในทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ ผลจากการวิจัยพบว่า ปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้มีส่วนร่วมทางการเมืองปานกลางมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 56.3 รองลงมาคือมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 26.3 และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 17.3 และผลจากการทดสอบสมมุติฐานพบว่า เขตที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกกลุ่ม สถาบันที่จบการศึกษา จิตสำนึก

ทางการเมืองและหน่วยงานที่สังกัดของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้มีความสัมพันธ์เชิงเหตุกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วน อายุ เพศ และความยึดมั่นในผูกพันในศาสนาของปัญญาชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สินธุ์ มุ่งดี (2545 : 82) ได้ศึกษาเรื่องสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสตรีในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ส่วนการศึกษา รายได้ อาชีพประสบการณ์การเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกับบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

สุวิทย์ จันแข่ง (2547 : 92-97) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผลจากการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความสนใจเรื่องการเมือง เป็นผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หรือช่วยในการหาเสียงเพื่อสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ และการติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่ทางการเมืองมีค่าเฉลี่ย 2.06 ซึ่งอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ระดับปานกลาง

ศราวุธ ศรีประเสริฐ (2549 : 87-89) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในเขต เทศบาล อาชีพ ประโยชน์ที่ได้รับจากเทศบาล ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ คือ เพศ อายุ ระดับ การศึกษา และอุดมการณ์ประชาธิปไตย

โกมินทร์ กุลเวชกิจ (2549 : 84) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการเลือกตั้ง ด้านการมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการรวมกลุ่มผลประโยชน์ และด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ พบว่า ประชาชนที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในเขตเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด เรียงค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากสูงสุดไปหาต่ำสุด การเลือกตั้ง การมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง การแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม

ผลประโยชน์ และการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงสุด คือ การเลือกตั้ง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำสุด คือ การแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ อาจเพราะว่ามีการรณรงค์หาเสียงอย่างคึกคัก ทำให้เกิดการกระตุ้นแก่ประชาชนในการออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มีการจัดตั้งหัวคะแนนในการหาเสียงญาติพี่น้องของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งออกไปให้ผู้สมัครชนะการเลือกตั้งก็เลยออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งกฎหมายกำหนดไว้ในหมวดที่ 4 มาตรา 68 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งบุคคลซึ่งไม่ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้อาจไปเลือกตั้ง ได้ยอมเสียสิทธิ์ตามที่กฎหมายบัญญัติกฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนต้องออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งจึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเลือกตั้งมากที่สุดส่วนการแสดงออกซึ่งความต้องการเทศบาลในด้านต่าง ๆ ไม่ได้ไปกระทบวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนจึงทำให้ประชาชนไม่ค่อยแสดงออกถึงด้านต่าง ๆ จึงแสดงออกซึ่งความต้องการต่ำที่สุด

สุรินทร์ มณี โชติ (2550 : 62) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า

1. ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมและด้านการรณรงค์หาเสียง ด้านการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมและการเมือง และด้านการติดตามตรวจสอบควบคุมการบริหารงานของคณะเทศมนตรีอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยจำแนกเป็นรายด้านตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ปรากฏว่าประชาชนที่มีเพศต่างกันและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แตกต่างกันส่วนประชาชนที่มีอายุระดับการศึกษาและรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า โดยทัศนะของประชาชนโดยทั่วไปไม่มีปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเทศบาล แต่ประชาชนบางส่วนเห็นว่ามีปัญหา กล่าว คือ สมาชิกสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีไม่สนใจรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในพื้นที่มีการใช้อิทธิพลข่มขู่ไม่ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมหรือรับรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของเทศบาล ไม่มีการให้การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนว่า

ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลได้อย่างไร เทศบาลรับฟังปัญหาแต่ไม่มีการแก้ปัญหาดังกล่าว

4. ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะว่าเทศบาลจะต้องส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงคุณประโยชน์ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อทุกรูปแบบให้ประชาชนได้เข้าใจบทบาทสิทธิหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อการเมือง ผู้บริหารจะต้องสนใจและเอาใจใส่ต่อคำร้องเรียนข้อเสนอแนะของประชาชน โดยเฉพาะการให้ความรู้แก่เยาวชนถึงหลักการมีส่วนร่วมหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตยว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน

สวัสดิ์ เพชรขาว (2550 : 36) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลที่วัง อำเภอกู่สง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของประชาชนในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่วัง อำเภอกู่สง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองแต่อาชีพของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพจน์ แก้วเจริญ (2553 : 81-82) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลแดงใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลแดงใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและพบว่าประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอยู่ในระดับมากและระดับต่ำสุด คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการสมัครรับเลือกตั้ง

เสกสรร ทักสิน (2553 : 72-73) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยน้ำคำ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยน้ำคำ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายด้านอยู่ในระดับมากมี 2 ด้าน คือ ด้านการรับทราบข่าวสารทางการเมือง และด้านการเลือกตั้ง ส่วนที่อยู่ในระดับปานกลางมี 2 ด้าน คือ ด้านการพูดคุยในเรื่องประเด็นทางการเมือง และด้านการชักจูงผู้อื่นให้เลือกผู้ที่ตนสนับสนุน ส่วนที่อยู่ในระดับน้อยมี 1 ด้าน คือ ด้านการแสดงตัวเป็นผู้สนับสนุน

อุสนา สิมหาล้า (2553 : 83-85) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลบรบือ โดยรวมอยู่ในระดับน้อยเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน

พบว่ามีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านการรวมกลุ่มผลประโยชน์และอยู่ในระดับน้อยมี 4 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านการรวมกลุ่มผลประโยชน์ รองลงมา คือ ด้านการเลือกตั้ง รองลงมา คือ ด้านการมีกิจกรรมในกลุ่มการเมือง รองลงมา คือ ด้านการแสดงความคิดเห็น และสุดท้าย คือ ด้านการแสดงออกซึ่งความต้องการต่าง ๆ

สรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้วิจัย ทั้ง 10 ท่าน ที่ได้ทำการวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานภาพทางครอบครัวและสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน การศึกษา อายุ เพศ และอาชีพที่มีความแตกต่างกันก็ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแทบทั้งสิ้น ซึ่งจากการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในครั้งนี้สามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 3 ระดับคือ ระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูงในส่วนของระดับต่ำจะเป็นการแสดงออกถึงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในระดับปานกลางจะเป็นการแสดงออกถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และระดับสูงจะเป็นการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองซึ่งผลจากการศึกษางานวิจัยของทั้ง 10 ท่านนี้ผู้ศึกษาจะได้นำรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากำหนดเป็นขอบเขตของกิจกรรมทางการเมือง เพื่อใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการสมัครรับเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งผู้ศึกษาหวังว่าจะนำมาใช้เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชนชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ต่อไปในอนาคต